APROPIEREA COPILULUI DE VALORILE RELIGIOASE. ROLUL DISCIPLINEI OPȚIONALE ELEMENTE DE PRACTICĂ RELIGIOASĂ

Irina Maria Matei*

***Abstract:** The child approaching of the religious values. The role of the optional subject “Elements of the Religious Practice. The religion lesson in school aim to near human to God and helps to put into practice christian teachings. However, one hour per week is not enough throughgoing study and skills, but the optional is a way to remedy the situation. The optional is a precious instrument that opens new oportunities in developing pupils both at home and abroad. Also in this paper we’ll describe the process of the developing of the religious skills and the liturgical practice. Therefore, we consider welcome the proposing of an optional for the 4th grade and observing its impact. We based our work by the adapted use of the learning content to the children particularities will produce positive changes in their affective and volitional behaviour and cognitive process. Our results were obtained using the followings methods: direct observation, investigation, school documents and analysing the pupils activity products and tests. With these means and methods, we could see the progress registered by the pupils in three fields: cognitive, affective and volitive.*

***Keywords:** optional, religion, liturgical practice, spiritual life*

Introducere

Deoarece vârsta copilăriei reprezintă terenul curat, și cel mai bun pentru a semăna Cuvântul lui Dumnezeu, este vârsta la care orice rugăciune mică este trăită și prinde viață pe buzele curate ale

* Teacher at “Dosa Daniel” Secondary School, Valea Izvoarelor, Mureș County, Romania.

micuților creștini. Ce poate fi mai util și mai frumos transmis către sufletul copilului decât imaginile supreme ale binelui, cinstei și purității reprezentate de Mântuitorul nostru Iisus Hristos, Care le poruncește creștinilor să dea copiilor educație spirituală din cea mai fragedă vârstă.

Îndemnul Mântuitorului ... *Lăsați copiii să vină la Mine și nu-i opriți, căci a unora ca aceștia este Împărăția lui Dumnezeu* (Mc. 10, 14) răsună peste veacuri chemând omul la împlinirea voii dumnezeiești, după cum sublinia Sfântul Grigorie de Nyssa *Voia lui Dumnezeu cea desăvârșită este de a-și întipări cineva în suflet chipul viețuirii binecredincioase*¹. Ora de religie ajută în formarea personalității umane la nivel cognitiv, afectiv, volitiv și atitudinal, prin potențialul formativ-educativ al valorilor creștine propuse².

Prezența opționalului la religie este cu atât mai oportună cu cât timpul alocat studiului religiei, o oră pe săptămână, nu permite anumite aprofundări ale conținutului învățării, fixarea unor noțiuni și formarea deprinderilor de comportament moral-religios. Opționalul *reprezintă întreaga experiență de învățare-formare propusă de școală prin activități școlare și extrașcolare. Această experiență se realizează prin ansamblul funcțional al componentelor și tipurilor curriculare proiectate și aplicate în interdependență*³. Dată fiind varietatea modelelor de proiectare, curriculumul la decizia școlii impune elaborarea de documente școlare, dar are marele avantaj al flexibilității în abordare. Mușata Bocoș susține că *principala provocare a curriculum-ului o reprezintă transpunerea, traducerea*

¹ Sfântul Grigorie de Nyssa, *Despre rânduiala cea după Dumnezeu (a vieții) și despre nevoința cea adevărată*, în „Scrieri”, partea întâi, trad. de D. Stăniloae și I. Buga, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. 29, București, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1982, p. 459.

² Gheorghe Holbea, Dorin Opriș, Monica Opriș, and George Jambore, *Apostolat educațional, ora de religie – cunoaștere și devenire spirituală*, București, Edit. Basilica a Patriarhiei Române, 2010, p. 38.

³ Contantin Cucoș (coord.), *Psihopedagogie pentru examenele de definitivare și grade didactice*, Iași, Edit. Polirom, 1998, p. 105.

*temelor de studiat în experiențe de învățare și formare relevante*⁴. Ca parte integrantă a opționalului de religie, formarea deprinderilor religioase prin practica liturgică vizează scopul formativ al educației religioase, aceasta fiind o coordonată importantă în procesul de formare a omului, care se cere exersată, pentru a putea fi interiorizată, întrucât crearea condițiilor pentru transferul achizițiilor specifice domeniului din planul informativ, în cel practic constituie baza educației religioase. Astfel, exersarea în școală a deprinderilor religioase îl ajută pe copil să participe la cultul divin într-un mod conștient, iar după Dorin Opriș *se poate identifica o relație între jertfa euharistică și jertfa celui care participă activ la slujbele religioase, cântând*⁵. Pe măsură ce crește, copilul, ajunge să înțeleagă tot mai mult mesajul sfintelor slujbe, etapă în care rolul părinților este semnificativ, în special pentru susținerea trăirii religioase, elevii reușind să observe mai târziu arta creștină, în special în locașul de cult, toate acestea atingându-și apogeul în manifestarea iubirii pentru aproapele.

1. Perspective asupra opționalului în diverse sisteme de învățământ

În țări precum Suedia abordarea opționalelor presupune implementarea reformelor școlare menite să îmbunătățească atât rezultatele cât și să ridice statutul profesiei didactice. Opționalele vizate în această țară au aceeași durată, (un an), ca și în țara noastră, programa fiind adaptată la nevoile și cerințele elevilor cu scopul de a oferi un fundament bun pentru a continua studiile, indiferent de nivel. De exemplu, la Școala Internațională Grennaskolan sunt

⁴ Mușata Bocoș, Dana Jucan, *Fundamentele pedagogiei, Teoria și metodologia curriculum-ului, Repere și instrumente didactice pentru formarea profesorilor*, Pitești, Edit. Paralela 45, 2010, p. 111.

⁵ Dorin Corneliu Opriș, *The Religious Experience Issues of the Members of Church Choirs. A Gender Analysis*, în "The International Journal of Orthodox Theology", 5:3 (2014), p. 234.

menționate exemple de opționale: Istoria suedezilor, Științe sociale, Științe naturale și Sport⁶.

O altă țară nordică, Finlanda, are la bază studiul opționalelor care trebuie să sprijine obiectivele educației de bază, sarcina de bază în instruire este de a oferi elevilor șansa de a-și aprofunda interesele personale de dezvoltare și de a găsi noi domenii de interes. În această țară opționalele sunt cross-curriculare, iar cele mai vizate sunt limbile străine⁷.

În Republica Cehă, numărul orelor de opțional este decis de către directorii școlilor și oferă creșterea unei varietăți a domeniilor educaționale⁸.

În Coreea de Sud sunt propuse discipline opționale în special în relație cu limbile străine, tehnologia informației și educația ecologică⁹.

Cuprinzând sisteme de valori identificate și vehiculate la nivelul societății, acestea oferă sistemului educativ linii directoare, îi asigură acestuia coerența și dau sensuri noi acțiunii educative. Este necesar, în paralel, ca elevii să fie educați în vederea identificării propriilor trebuințe educaționale și transformării acestora în obiective, pe baza unui schimb de informații în legătură cu rolurile asumate și cu așteptările fiecărei părți. Educația de calitate înseamnă o acțiune eficientă bazată pe experiența actorilor educației, având la bază o teorie pedagogică și psihologică bine fundamentată.

⁶<http://www.grennaskolan.se/english/grennaskolan/education/introduktionskurs.html> (accesat la data de 20.03.2016).

⁷ 47673_core_curricula_basic_education_4 Finland.pdf, p. 49.

⁸ Wolfgang Horner, Hans Dobert, Botho von Kopp, and Wolfgang Mitter, *The Educational Systems of Europe*, Published by Springer, Netherlands, 2007, p.176.

⁹ <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/south-korea-overview/south-korea-instructional-systems/> (accesat la data de 20.03.2016).

2. Studiu experimental asupra opționalului *Elemente de practică religioasă*

Realizând un interviu cu mai mulți profesori¹⁰ despre ceea ce înseamnă opționalul și rolul acestuia în activitatea didactică, am constatat că utilizarea acestui instrument curricular este susținută de libertatea pe care o oferă în stabilirea parcursului prin posibilitatea de alegere a conținuturilor învățării în raport cu particularitățile individuale și de vârstă ale elevilor. Cei mai mulți profesori preferă ca opționalul să vină în completarea curriculum-ului oficial și să aibă un caracter practic-aplicativ.

Literatura de specialitate arată modul în care

„complexitatea fenomenului educațional religios, nevoia de ancorare permanentă la realitățile din sfera religiosului, dar și de adaptare la schimbările din societate, necesitatea optimizării permanente a activității educative pe toate componentele și subcomponentele acesteia ridică o serie de întrebări al căror răspuns poate fi dat doar pe baza rezultatelor cercetărilor pedagogice”¹¹.

De aceea am considerat oportun să propun un opțional la clasa a IV-a și să observ impactul acestuia asupra elevilor. Opționalul *Elemente de practică religioasă* a fost un opțional la nivelul disciplinei având durata de un an școlar, cu o oră pe săptămână. Activitățile au fost diverse: lecții, participare la slujbe la biserica din sat, excursii, vizite la mănăstiri și lăcașuri de cult, serbări, scenete. Prin conținuturile vizate vine în completarea celor predate la ora de religie, iar prin activitățile desfășurate urmărește consolidarea deprinderilor religioase; scopul final este susținerea apropierii copiilor de Dumnezeu.

¹⁰ Interviul s-a realizat cu 15 profesori de specialități diferite, din cadrul Școlii Gimnaziale „Dosa Daniel”, Valea Izvoarelor, județul Mureș.

¹¹ Monica Opreș, Dorin Opreș, *Cercetare și religie, repere și demersuri comune*, Cluj-Napoca, Edit. Eikon, 2013, p.17.

Pentru a-mi atinge scopul am recurs la următoarele conținuturi: Biserica-Casa Domnului; Sfânta Liturghie-centrul cultului ortodox; Timpurile liturgice; Cântarea bisericească. Diversitatea lecțiilor, metodelor și mijloacelor utilizate în cadrul opționalului pun în prim plan actul învățării și al evaluării, declanșând, stimulând și orientând ansamblul activităților școlare ale elevului. Formele de organizare a activității didactice realizabile în diferite contexte conform obiectivelor elaborate la nivel general, specific și concret vizează perfecționarea corelației profesor-elev urmărind mai ales dezvoltarea vieții afectiv-religioase a elevilor.

2. 1. Ipoteza și obiectivele cercetării

Am pornit de la ipoteza: *utilizarea în mod adaptat la particularitățile individuale și de grup ale elevilor a conținutului învățării în cadrul opționalului Elemente de practică religioasă, la clasa a IV-a, conduce la modificări în plan cognitiv, afectiv și volitiv.*

Am urmărit evidențierea modificărilor în planul relațiilor elev-elev și elev-profesor, ca urmare a derulării activităților didactice programate în cadrul opționalului, dar și detalierea unor particularități privind rolul muzicii religioase în reconstruirea unor elemente ale modelului de grup, în cadrul clasei. Un alt aspect vizat a fost stabilirea nivelului de interes al elevilor față de diferite tipuri de conținut utilizate în cadrul opționalului. Astfel, am ajuns la identificarea rolului opționalului *Elemente de practică religioasă* în susținerea demersurilor educative de la ora de religie, la clasa inclusă în cercetare.

2. 2. Alegerea și prezentarea particularităților eșantionului de subiecți

Opționalul a fost aplicat la a IV-a C din cadrul Școlii Gimnaziale Dosa Daniel Valea Izvoarelor – structura Chirileu pe parcursul anului școlar 2014-2015, având un număr de 22 de elevi (12 băieți și 9 fete plus un băiat transferat în semestrul al II-lea).

Vârsta elevilor a fost cuprinsă între 9-10 ani. Elevii provin din mediul rural, din familii de muncitori, cu sau fără studii medii, șomeri, casnici sau liber profesioniști.

2. 3. Metode de cercetare utilizate

Pentru a observa ce s-a întâmplat cu elevii pe parcursul cercetării am recurs la diverse metode de cercetare: observația directă, metoda anchetei (convorbirea și chestionarea), metoda cercetării documentelor școlare, metoda analizei produselor realizate de către elevi și metoda testelor.

Metoda anchetei bazată pe chestionar a fost folosită pentru relevarea unor opinii, interese, dorințe în legătură cu viața duhovnicească a elevilor. Astfel că s-au aplicat elevilor 2 chestionare identice: unul la începutul anului școlar și altul la finalul anului școlar. În urma aplicării acestora s-au constatat următoarele:

- **90,47%** din elevi merg cu plăcere la biserică;
- **38,09%** participă săptămânal la slujbe, iar un procent de **28,57%** participă doar o dată sau de două ori pe an;
- **52,38%** consideră că slujba este prea lungă;
- **61,90%** s-au spovedit anul acesta, iar **23,80%** anul trecut;
- **47,61%** dintre elevi sunt atrași la biserică de cântecele de la strună.

Metoda observației este o metodă centrată pe analiza conduitei și a fost folosită pe tot parcursul anului școlar. Obiectul observației l-au făcut 4 elevi aleși în funcție de frecvența participării la slujbe. Pentru a putea cuantifica datele privind evoluția elevilor pe parcursul anului școlar, consemnarea pe fișe de observație a unor aspecte din comportamentul, atitudinile și reacțiile elevilor în cadrul vizitelor la biserică din sat, din timpul lecțiilor desfășurate, al scenetelor de Crăciun și Paști, participării la slujbe, a constituit mijlocul de realizare a acestei metode. S-a constatat că elevii au avut schimbări de atitudini și comportament în urma aplicării opționalului.

Prin **metoda cercetării documentelor școlare** s-a urmărit modul în care elevii își iau notițe și aspectul general al caietelor și al fișelor de lucru.

Aspecte pozitive constatate:

- majoritatea elevilor își iau notițe;
- peste 50% dintre elevii clasei au caiete îngrijite și ordonate;
- majoritatea elevilor rezolvă cu ușurință în mod corect sarcinile de lucru.

Aspecte negative constatate:

- unii elevi au caiete comune pentru mai multe discipline;
- nu toți elevii care absentează își completează caietele cu noțiunile predate în lipsa lor;
- unii copii fac greșeli de ortografie și au scrisul indescifrabil.

Metoda interviului a vizat obținerea informațiilor necesare constatării impactului pe care l-a avut opționalul predat mai ales asupra unui elev nou venit și nu numai. Din semestrul al II-lea un elev s-a transferat de la o școală dintr-o localitate apropiată. Din setul de întrebări la care a răspuns elevul interviuat, se poate admite faptul că opționalul a fost o reușită.

Metoda testelor pedagogice este o metodă de măsurare a cunoștințelor și a achizițiilor școlare, iar în cercetarea de față s-au analizat și interpretat rezultatele elevilor la 3 probe de evaluare: testul inițial (aplicat în septembrie 2014), testul formativ (de la finalul semestrului I) și testul final (iunie 2015).

Testul inițial a fost conceput și administrat cu scopul diagnosticării nivelului de performanță și a lacunelor intervenite în pregătirea fiecărui elev în parte la disciplina religie, până la data începerii anului școlar 2014 – 2015.

Nota	4	5	6	7	8	9	10
Frecvența	4	6	4	2	4	1	1

Tabel nr. 1 Tabel sintetic cu rezultatele evaluării inițiale

Se observă că în urma testului predictiv cunoștințele elevilor sunt de nivelul mediu. În urma rezultatelor obținute la testul inițial în

vederea însușirii de către elevi a conceptelor referitoare la noțiunile de liturgică, s-a stabilit necesitatea aplicării unor metode variate.

Experimentul fiind longitudinal, urmărește rezultatele obținute de elevii aceluiași eșantion, într-un timp dat, folosind metode diferite și activitatea de muncă independentă și diferențiată, pentru însușirea sau consolidarea cunoștințelor teoretice și practice din cadrul procesului de învățământ.

După aplicarea testului formativ se poate observa că rezultatele celor două teste sunt asemănătoare, cu o ușoară creștere a frecvenței notelor de 6, 9 și 10. Efectele benefice ale aplicării modelului s-au resimțit pe toată perioada administrării factorului experimental, la majoritatea subiecților. Astfel, în urma parcurgerii întregii materii planificate pentru semestrul al II-lea și îmbinând învățarea în clasă cu mai multe tipuri de lecții (lecții de recapitulare, fixare și consolidare a cunoștințelor, lecții mixte, lecții desfășurate în biserică, etc.) s-au obținut rezultate încurajatoare.

Nota	4	5	6	7	8	9	10
Frecvența	1	4	5	2	2	3	2

Tabel nr. 2 Tabel sintetic cu rezultatele evaluării formative

Iar pentru a observa beneficiile cognitive ale opționalului derulat pe parcursul anului școlar 2014-2015 în iunie 2015 s-a aplicat elevilor testul final. Se observă din nou o creștere considerabilă a notelor de trecere 5, 6 dar și a notelor de 8, 9, 10.

Nota	4	5	6	7	8	9	10
Frecvența	1	5	5	5	1	2	3

Tabel nr. 3 Tabel sintetic cu rezultatele evaluării finale

Metoda analizei produselor activității realizate de către elevi a vizat abilitățile și înclinațiile elevilor pentru realizarea de proiecte, creativitate și imaginație în realizarea compunerilor. Li s-a cerut elevilor să realizeze două proiecte pe parcursul întregului an

școlar. Primul proiect a fost intitulat Biserica, loc de întâlnire cu Dumnezeu, în care copii au prezentat evenimentele religioase din viața lor începând cu sfânta taină a cununiei părinților și încheind cu o zi de duminică la biserică. De asemenea, elevii au avut posibilitatea de a scrie ghicitori, poezii și de a realiza desene sugestive temei date. Al doilea proiect a fost dedicat Sărbătorii Învierii în familia mea în care elevii au creat compuneri cu titlul Învierea în familia mea, ghicitori și poezii. De asemenea, au fost rugați să realizeze un desen cu titlul Eu și biserica. Colaborarea permanentă cu profesoara de spijin a școlii, a facilitat interpretarea detaliată a acestor produse.

2. 4. Rezultatele cercetării

Cu ajutorul metodelor folosite în cercetarea de față s-a reușit implementarea opționalului *Elemente de practică religioasă* la clasa a IV-a și observarea progresului elevilor atât din punct de vedere cognitiv, cât și din punct de vedere afectiv-volitiv.

Astfel s-au aplicat la clasă două chestionare identice: unul la început și celălalt la sfârșitul anului școlar. În urma aplicării chestionarului s-a constatat o îmbunătățire a atitudinilor față de biserică și practica religioasă a elevilor. Tot la începutul anului școlar s-a aplicat testul inițial menit să reflecte bagajul de cunoștințe al elevilor și lacunele acestora în ceea ce privește latura cognitivă a predării acestui opțional. Pe baza rezultatelor obținute la acest test, s-au implementat la clasă strategii didactice cât mai diverse și mai atractive pentru a facilita participarea elevilor la ore, scenete și alte activități. Astfel la sfârșitul primului semestru în urma aplicării testului de evaluare formativă, s-a constatat o îmbunătățire a rezultatelor elevilor comparativ cu rezultatele obținute la evaluarea inițială. În semestrul al II-lea al anului școlar 2014-2015 s-a continuat îmbinarea metodele tradiționale de predare cu cele moderne, și folosirea mijloacelor didactice atractive pentru elevi (calculatorul, videoproiectorul, casetofonul).

Tot pe parcursul acestui semestru s-au centralizat comportamentele observabile ale elevilor la diverse activități, s-a

intervievat un elev nou venit, s-au completat fișele de observație pentru 4 elevi cu caracter diferit în ceea ce privește comportamentul religios, s-au analizat desene care evidențiază relația dintre elevi și biserică și s-a realizat sceneta de Paști.

Prin toate aceste activități a fost vizată latura afectiv-volitivă a elevilor, având urmări pozitive în implicarea acestora în diverse activități chiar și extrașcolare. Totodată prin aceste activități a fost dezvoltată și partea cognitivă, fapt care s-a obiectivat în rezultatele evaluării finale.

Nota	4	5	6	7	8	9	10
Frecvența notelor la evaluarea inițială	4	6	4	2	4	1	1
Frecvența notelor la evaluarea formativă	1	4	5	2	2	3	2
Frecvența notelor la evaluarea finală	1	5	5	5	1	2	3

Tabel nr. 4 Tabel sintetic comparativ cu rezultatele evaluării inițiale, formative și finale

Fig. 1 Diagramă de comparație a progresului instruirii la sfârșitul anului școlar

Prin urmare notele de 4 au scăzut la evaluarea finală cu 14% față de evaluarea inițială, iar notele de 6 au crescut la evaluarea finală cu 5% față de evaluarea inițială. Dacă la evaluarea inițială notele de 7 aveau o pondere de 9% se constată că la evaluarea finală acestea au crescut cu 16%, dacă notele de 9 aveau o pondere de 5% la evaluarea inițială se constată că și acestea au crescut la evaluarea finală cu 4 %. Notele de 10 aveau o pondere doar de 5% la evaluarea inițială se constată că și acestea au crescut la evaluarea finală cu 11%. Se constată un progres la majoritatea elevilor sau cel puțin păstrarea unui interes constant față de aplicarea practicii religioase.

Prin urmare, predarea acestui opțional i-a ajutat pe elevi să-și însușească cunoștințe teoretice și să-și îmbogățească viața duhovnicească, dar a constituit o experiență pozitivă și pentru dascăl.

Concluzii

Cercetarea de față a pornit de la necesitatea de a ajuta elevul atât în însușirea regulilor, tradițiilor și valorii evenimentelor religioase ale Bisericii Ortodoxe, cât și în dobândirea deprinderilor, obișnuințelor spirituale, care îl înalță, îl fac mai bun, mai respectuos, mai responsabil. Elevii vor înțelege treptat și în mod liber că toate acestea sunt un rezultat al dragostei lui Dumnezeu pentru oameni și răspunsul credinciosului la chemarea divinității.

Numărul de ore alocat prin planul cadru disciplinei Religie este limitat la o oră pe săptămână, timp în care formarea unui sistem de noțiuni și deprinderi este îngreunată. Cu scopul creșterii gradului de implicare al elevului în activitatea desfășurată la orele de Religie s-au testat efectele pe care introducerea unui opțional desprins din cerințele acestei discipline le-ar avea asupra randamentului școlar al elevilor, a gradului de implicare în parcurgerea acestei discipline.

S-a observat că utilizarea frecventă a termenilor și noțiunilor de liturgică și în afara orelor specifice a condus la însușirea corespunzătoare a lor, a determinat formarea unui limbaj specializat. Elevii au fost puși în situația de a acționa, a crea, de a lucra individual și în echipă. Studiul opționalului a depășit de multe ori în

acest scop spațiul sălii de clasă, biserica fiind mediul cel mai potrivit în care elevii au observat și înțeles noțiunile și au pus în practică cele învățate.

Predarea bazată pe metode active i-a ajutat pe elevi să devină ei înșiși, urmărind schimbarea în bine a acestora și formarea unor noi competențe, ca urmare a interacțiunii lor cu noul conținut. Utilizând strategii optime și un conținut adecvat, la sfârșitul anului școlar elevii au fost capabili să utilizeze adecvat limbajul specific liturgic, să adopte un comportament favorabil în biserică, să argumenteze necesitatea aplicării unui anumit comportament, să realizeze un proiect tip carte. Activitățile extrașcolare, scenetele de pildă, au oferit o imagine foarte clară a comportamentelor pozitive precum: perseverența memorării și interpretării rolurilor, seriozitatea în confecționarea sau chiar închirierea recuzitei. Prin intermediul desenelor realizate la ore s-a putut observa relația dintre elev-biserică, apropierea față de aceasta, inteligența, atitudinea, comportamentul și nu în ultimul rând familiaritatea față de aceasta. De asemenea, elevii au avut posibilitatea de a se reprezenta pe ei înșiși în relație directă cu biserica; de aceea au fost realizate cu mult entuziasm și plăcere. Pe baza observației directe asupra activității elevilor s-a mai constatat că aceștia sunt mai interesați și mai activi, cu cât lecția are un conținut informațional mai apropiat de posibilitatea transpunerii și utilizării lui în practică. Elevii preferă ca metode de lucru conversația, problematizarea, asaltul de idei, ciorchinele.

Pe lângă cunoștințele asimilate la lecții, elevii au rămas și cu frumusețea imaginilor care le rămân tipărite în minte datorită mijloacelor moderne folosite în cadrul orelor. Opționalul propus a venit în sprijinul completării bagajului de cunoștințe și aptitudini al elevilor, aceștia familiarizându-se cu noțiunile referitoare la viața *practică* a creștinului care nu erau cuprinse în conținutul lecțiilor de religie. Mai mult decât atât, s-au completat conținuturile disciplinei cu diferite date, s-au făcut analogii, aprecieri, s-au rezolvat diverse situații problemă și chiar studii de caz, s-au regăsit parțial în viața unor sfinți, toate acestea ajutându-i să perceapă necesitatea trăirii

vieții duhovnicești. Ca o rezultată a acestui fapt s-a conturat evidențierea locului și asumarea rolului pe care fiecare dintre ei îl are în vederea bunei funcționări a vieții creștine. Efectul acestor intervenții s-a oglindit în rezultatele progresive obținute la teste.

Analizând rezultatele celui de-al doilea chestionar se poate concluziona că s-a reușit sensibilizarea elevilor și îndrumarea lor către locașurile de cult, conștientizarea importanței sărbătorilor și a participării la slujbe. Mulți elevi au devenit mai atenți cu colegii și cu profesorii lor. Referitor la interesul/dezinteresul manifestat de unii elevi, s-a observat că sunt mai activi și mai interesați cei care au o educație religioasă primită în familie, care participă la slujbele bisericii alături de părinți, decât cei pentru care legătura cu Dumnezeu se realizează doar prin prisma orei de religie.

Cercetarea de față a avut o influență pozitivă și asupra cadrului didactic prin formarea unei imagini de ansamblu asupra relației elev-biserică-divinitate.

Interviul colectiv a oferit datele necesare realizării feedback-ului acestui opțional. Majoritatea elevilor au afirmat că le-a plăcut opționalul, excepție făcând un singur copil. Printre lecțiile preferate de elevi se situează următoarele: *Cum mă comport în biserică ?*, *Sărbătorile creștine în general* și *Pricesnele și colindele*. Activitățile ce se doresc a fi repetate sunt scenetele, vizionarea de filmulețe și munca pe grupe, ceea ce denotă faptul că opționalul se dorește a fi continuat, poate cu o altă structură.

Ca parte implicată în această cercetare, în vederea utilizării la maxim a valențelor oferite de acest opțional se întrevide oportunitatea parcurgerii acestuia pe parcursul întregului gimnaziu.

Bibliografie

1. Bocoș, Mușata, Jucan, Dana, *Fundamentele pedagogiei, Teoria și metodologia curriculum-ului, Repere și instrumente didactice pentru formarea profesorilor*, Pitești, Edit. Paralela 45, 2010.
2. Cuceș, Contantin (coord.), *Psihopedagogie pentru examenele de definitivare și grade didactice*, Iași, Edit. Polirom, 1998.
3. Holbea, Gheorghe, Opreș, Dorin, Opreș, Monica, and Jambore, George, *Apostolat educațional, Ora de religie – cunoaștere și devenire spirituală*, București, Edit. Basilica a Patriarhiei Române, 2010.
4. Horner, Wolfgang, Dobert, Hans, Botho von Kopp, and Mitter, Wolfgang, *The Educational Systems of Europe*, Published by Springer, Netherlands, 2007.
5. Opreș, Dorin Corneliu, *The Religious Experience Issues of the Members of Church Choirs. A Gender Analysis*, în *The International Journal of Orthodox Theology*, 5:3 (2014).
6. Opreș, Monica, Opreș, Dorin, *Cercetare și religie, repere și demersuri comune*, Cluj-Napoca, Edit. Eikon, 2013.
7. Sfântul Grigorie de Nyssa, *Despre rânduiala cea după Dumnezeu (a vieții) și despre nevoia cea adevărată*, în *Scrieri*, partea întâi, trad. de D. Stăniloae și I. Buga, în col. *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 29, București, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1982.
8. [47673_core_curricula_basic_education_4 Finland.pdf](#).
9. http://www.grennaskolan.se/english/grennaskolan/education/introdukti_onskurs.html (accesat la data de 20.03.2016)
10. <http://www.ncee.org/programs-affiliates/center-on-international-education-benchmarking/top-performing-countries/south-korea-overview/south-korea-instructional-systems/> (accesat la data de 20.03.2016)